

CRONICA

EXCURSIO A LES GUILLERIES

El dia 24 de febrer es celebrà l'excursió a la plana de Vic i cingles del Far, corresponent al mes de febrer. Tingué triple caràcter entomològic, botànic i geològic, per la qual cosa la setantena d'excursionistes es dividí en tres grups, l'un dirigit pels Drs. P. Font i Quer i Padró, que herboritzà pels voltants de Collsacabra i estudià la verneda de 'a Salut, únic lloc de Catalunya on aquest arbre de ribera esdevé forestal a causa del màxim pluviomètric de les Guilleries. Els entomòlegs recerquen també pels voltants de la Salut i feren algunes observacions espeleològiques, i els geòlegs, sota la direcció dels senyors Bataller i Noel Llopis, estudiaren el Lutecià del Far caracteritzat per *Nummulites perforatus* i *N. atacicus*. Al Far s'entaulà una conversa animada sobre morfologia de les Guilleries en la qual prengueren part els senyors Bataller, Bouvier, Candel Vila, Closes, Marcet Riba i Solé Sabarís.

EXCURSIO A SANT MIQUEL DEL FAI

L'excursió corresponent al mes de març fou el dia 24 a Sant Miquel del Fai. Hi assistiren més d'una quarantena d'excursionistes que, en dos autocars, efectuaren el següent recorregut: Barcelona, Mollet, Bigues, Sant Miquel del Fai i retorn per Caldes i Sabadell. Forniren temes d'estudi les deus vaclusianes perdudes en la Bancó d'Aiguafreda i ressorgents a les Barbotés de Bigues, l'Eocèn lacustre de Riells, on es trobaren abundants exemplars de *Bulimus gerundensis*, l'Eocèn marí (Lutecià) de Sant Miquel del Fai amb la morfologia i evolució d'aquesta vall. Entomològicament l'excursió resultà també sumament profitosa. El doctor Candel Vila, que havia de dirigir l'excursió, fou substituït per estar malalt.

REUNIO EXTRAORDINARIA DE LA INSTITUCIO A LA COMARCA DE TORTOSA

Del 14 al 19 d'abril, la Institució celebrà a la comarca de Tortosa la VII.^a reunió extraordinària, tal com s'acordà en la reunió general del desembre del 1934. La Comissió d'excursions es posà en contacte amb elements destacats de Tortosa, els quals cal regraciar la col·laboració que portaren a l'organització de la setena reunió, especialment al distingit historiador de Tortosa senyor Enric Bayerrí, l'enginyer senyor

Josep Bòria, no menys que els presidents de l'Ateneu i Ajuntament de Tortosa.

Amb l'objecte de preparar i fer més profitosa l'excursió s'edità pulcrament una guia de 32 pàgines il·lustrades amb una vintena de gravats, talls geològics, bloc diagrama i un mapa topogràfic a escala 1:100.000, delineat per J. Closes, a base del qual s'establí el nou mapa geològic original de la regió visitada. Contribuiren a la redacció de la guia L. Solé Sabarís, amb un breu resum geogràfic de la comarca; el doctor J. R. Bataller, amb una sèrie d'itineraris geològics; els doctor P. Font i Quer, amb unes notes sobre vegetació i suggerències per a un pla d'herborització; els senyors Ignasi de Segarra i Español, que estudiaren l'entomologia tortosina, i el senyor Aguilar Amat, que completà els restants aspectes faunístics.

El programa de les excursions es descapdellà tal com es tenia previst: el primer i el darrer dia s'invertiren en els viatges d'anada i retorn, i es consagraren els dies restants a l'estudi de la comarca de Tortosa. Prengueren part en algunes o en totes les excursions els membres de la Institució senyors Bataller, Closes, J. Español, Jaume Marçet Riba, J. Masclans, A. Oriol Anguera, J. Parramon, Lluís Renart, Solé Sabarís, J. Ventalló, Villarrúbia i la senyoreta I. Sunyer Pi, a més dels senyors J. Oriol, Josep Marçet i senyora Renart. Les excursions realitzades foren les següents:

Dia 14 d'abril

Es sortí de Barcelona a les vuit del matí, i durant el camí es feren algunes parades breu a Barà i a Reus. A migdia es dinà a Falset i a primeres hores de la tarda es féu una parada llarga a Móra per tal d'estudiar les terrasses de l'Ebre. Pel camí de Rasquera a Tortosa, seguint el congost del riu, es començà a observar la disposició dels terrenys geològics i altres aspectes que interessaven els excursionistes. En arribar a Tortosa foren rebuts pels representants de l'Ateneu i altres corporacions tortosines amb l'objecte de donar la benvinguda a la Institució. El Dr. Balaguer, que ha reunit una valuosa col·lecció entomològica de la comarca, la mostrà als especialistes i s'oferí per a establir intercanvi actiu i al mateix temps s'oferí per a anar a investigar plegats la regió dels Ports i la cova que allí posseeix.

Dia 15 d'abril. Excursió a les serres de Cardó

A les vuit del matí s'emprengué amb autocar l'excursió a les serres de Cardó. Aquesta excursió, com totes les restants, fou dirigida pel Dr. J. R. Bataller, excel·lent coneixedor de la comarca. Pel camí s'observaren les terrasses inferior i de 20 i 30 m. de l'Ebre. Al coll de l'Argila, entre Benifallet i Tivenys, es féu una parada llarga per a la recerca de fòssils del Lias superior, i es recolliren abundants amonites i belemnites del Bajocià. Després, amb les parades convenients i amb

tot deteniment, s'estudià el tallat de la carretera de Benifallet a Rasquera, on es situaren alguns afloraments basàltics del Keuper no estudiats encara, els quals donà a conèixer als excursionistes el Dr. Bataller. En aquest tros s'estudià l'emplaçament dels dies eruptius que afloren en els quilòmetres 27,5 i 30,3 entre les marges irisades del Trias superior. El senyor Solé Sabarís exposà la seva opinió sobre la tectònica d'aquests afloraments basàltics, que interpretà com a eix d'un anticlinal ajagut al Nord, potser amb un flanc laminat. L'escassetat de temps impedí examinar amb més detall dos petits afloraments eruptius que es veuen en les trinxeres de la carretera de Rasquera a Cardó. Poc abans de Cardó es feren algunes observacions sobre la tectònica i estratigrafia del Lias superior i Bajocià fossilífer que afloren davant mateix del Balneari i de la important dislocació que s'observa en aquest indret. Els entomòlegs feren una abundant recollecció d'himenòpters (*Anthidium*, *Odynerus*, etc.).

Després de dinar al Balneari, s'emprengué el retorn a Tortosa. Els excursionistes es dividiren en dos grups: un que davallà pel mateix camí amb l'autocar i un altre que féu a peu la travessia de la Serra de Cardó fins a Tivenys. En aquest trajecte es feren encara importants observacions sobre la geologia de la Serra. Es precisà que el Juràssic superior s'estén fins al Coll del Portell, on es posa en contacte per falla amb el Lias, dislocació tectònica que prolongà vers l'Oest la falla de

Membres de l'INSTITUCIÓ que prengueren part a la 7.ª Reunió Extraordinària a la Comarca de Tortosa.—D'esquerra a dreta, primer terme, senyors: Masclans, Ventalló, Clo-ses, Srta. Suñer, Sra. Renart, Oriol i Anguera; segon terme, senyors: Renart, Español, Parramón, Bataller, Vilarrubia, Solé i Sabarís. (Foto Parramón)

Cardó i segueix encara cap al Coll de Mortero. En el Portell es recolliren alguns amonites del Bajocià. Seguint pel camí de Tivenys es comprovà l'existència de plecs anticlinals en la massa de dolomies juràssiques, tombats cap al Nord i amb nuclis anticlinals bajocians fossilífers.

A les deu de la nit tingué lloc a l'Ateneu de Tortosa una conferència del Dr. Oriol i Anguera que versà sobre «Radiacions i Biologia». El president de l'Ateneu féu un breu parlament donant la benvinguda a la Institució i oferint la casa per fer profitoses les nostres tasques. El Dr. Oriol i Anguera féu una exposició documentada de les radiacions cel·lulars i de l'interessant fenomen de Gurwitsch. El públic que emplenava l'espai local de l'Ateneu demostrà palesament l'interès amb què seguí l'exposició del conferenciant.

Dia 16 d'abril. Excursió als Ports de Tortosa

Es sortí de bon matí amb autos de turisme cap a la vall del Mascà, en el massís dels Ports. Després de travessar la plana quaternària els excursionistes feren diverses aturades per estudiar l'estratigrafia del Lias i Jura. A la font del Bacís s'observà el nivell margós fossilífer del Lias superior en contacte amb les calcàries tabulars margoses superiors, en les quals està excavada la part pregona de la vall i el camí de pujada als Ports. Al Caregol el Bajocià esdevé fossilífer, amb grans impressions de *Cansellophycus*. Els botànics i els entomòlegs aprofitaren les parades per a fer algunes recerques ràpides pels voltants de la vall. A mig matí s'arribà a la vall del Mascà, veritable reconada alpina en el cor mateix de l'àrid massís calcari, poblada per boscos de *Pinus nigra* entre altres espècies interessants com el faig, teix, etc. La vall del Mascà fou interpretada pels excursionistes com una vall d'erosió iniciada en l'aresta d'un plec anticlinal disimètric, amb el flanc SE. molt més inclinat que el flanc NW, que és gairebé horitzontal. A dreta i esquerra de la vall resten les masses potents de dolomies del Juràssic superior, però en el fons de la vall aflora el nivell més o menys margós del Calovià. L'erosió ha atacat intensament les dolomies juràssiques i ha donat origen a veritables paisatges carstics. Els entomòlegs aprofitaren l'amabilitat del Dr. Balaguer, incansable investigador de les comarques tortosines, per a fer sota el seu guiatge una investigació acurada de la cova que poseeix l'esmentat naturalista. Es féu el pla de la cova i s'investigaren les causes que l'han produïda. Després els geòlegs continuaren per la vall del Mascà fins a la font del Teix, on es dinà. fent pel camí interessants observacions estratigràfiques sobre el Juràssic. El grup que restà a la cova hagué de suspendre a mitja tarda les recerques per a iniciar el retorn.

Les recerques espeleològiques, quant a entomologia, foren poc profitoses; però, en canvi, pels voltants de la vall es féu una abundant recollecció d'himenòpters (*Osmia*, etc.) i de molts coleòpters, entre els quals cal esmentar, per ésser rar a la Península, *Trymosternus onychinus* i *Carabus latus* s. sp. *catalonicus*, que té allí la seva localitat clàssica.

A les 7'30 del vespre l'Ajuntament obsequià els excursionistes amb un esplèndid lunch, el qual fou ofert per l'alcalde de la ciutat. Tot seguit, amb l'assistència de l'esmentada autoritat, president de l'Ateneu, autoritats militars, representants de l'Institut Nacional i de la major part de les corporacions culturals de Tortosa, a més de nombrós públic, es celebrà al saló de sessions de l'Ajuntament la sessió científica tal com es relata detalladament en un altre lloc d'aquest Butlletí.

Dia 17 d'abril. Excursió a la vall del Toscà

Aquest dia es feren dos grups. Els zoòlegs i botànics partiren de bon matí cap a Sant Carles de la Ràpita per prendre l'embarcació de les Salines de la punta de la Banya amb l'objecte de fer un reconeixement detingut de la plana dèltica. Després sojornaren, gràcies al generós oferiment del gerent de les Salines, senyor Umbert, en les dependències de la Companyia. Durant l'estada al delta feren una esplèndida recollecció d'etenebrionids, entre alguns exemplars de *Pachichila*, nou per a la fauna catalana, el qual conviu amb *Pimelia*, *Heliophilus*, etc. També fou abundosa la recollecció d'aràcnids amb algunes espècies segurament inèdites d'*Olpium* i algun exemplar de *Smeringopus elongatus*, que per primer cop es troba a la Península Ibèrica. Els geòlegs sortiren de Tortosa a les vuit del matí amb autocar, que no deixaren fins prop d'Alfara, on emprengueren el camí de la vall del Toscà. Aquesta vall ofereix de baix a dalt un magnífic tall dels terrenys mezozoics des del Trias al Juca superior. Prop dels molins paperers es recolliren abundants exemplars de *Daonella* en les capes on en altres ocasions es trobà *Protrachyceras*. Hi fou observada també la presència d'*Orbiculoidea* iguals a les trobades a Monte Toro de Menorca en la reunió extraordinària celebrada el 1933. El Trias del fons de la vall està molt plegat i dislocat, i això dificulta extraordinàriament l'anàlisi de la successió estratigràfica. Es féu un breu descans a les deus vaclusianes de l'Ullal que en altres temps alimentaren els tres molins paperers d'Alfara, avui dos d'ells abandonats i convertit el tercer en central hidroelèctrica. Seguint pel fons de la vall, prop de migdia, s'arriba al castell de Carles edificat damunt les calçàries tabulars del Keuper (?) travessades per un aflorament eruptiu important constituït per un conglomerat volcànic o piperí de grans blocs de melàfid i calçària triàsica. L'aparell volcànic, molt erosionat, sembla estar en relació amb les dislocacions del Trias. Seguint la vall amunt es troben tot seguit altre cop les calçàries triàsiques i al seu damunt guixos de fàcies del Keuper travessats a poca distància de les cases més altes del Toscà per un altre aflorament eruptiu de menor potència i molt semblant al del castell de Carles. Es dinà a la casa del Toscà i a les quatre de la tarda s'emprengué el retorn cap a Alfara. Abans de regressar a Tortosa es féu encara una escapada a Paüls per examinar les trinxeres recentment obertes segons indicacions fetes pel senyor Closes. Es comprovà la presència del Lias superior fossilífer i un altre petit aflorament eruptiu semblant als de Benifallet.

A les deu de la nit tingué lloc a l'Ateneu, i sota la presidència del senyor alcalde de la ciutat, una conferència del Dr. J. R. Bataller sobre geologia dels voltants de Tortosa, il·lustrada amb una nombrosa sèrie de fotografies i escoltada atentament per un públic nombrosíssim.

Dia 18 d'abril. Excursió al delta de l'Ebre

Es sortí de bon matí per arribar a Sant Carles de la Ràpita a hora a propòsit per a embarcar-se cap a les Salines de la Trinitat en la llanxa cedida generosament per la Companyia Salinera. Després de visitar les instal·lacions per a l'extracció i depuració de la sal es féu un recorregut pels voltants i es recolliren alguns exemplars de plantes halòfiles i particularment del *Zygophyllum album*, única localitat europea d'aquesta espècie africana. Al mateix temps s'obtingueren algunes dades parcials sobre l'avenç del delta de l'Ebre, car fa uns 40 anys fou edificat ran de mar el Far de la punta de la Banya que avui es troba a 140 m. lluny de les ones, les quals dades donen una mitjana de creixement de 3,5 per any. A migdia, per tal de dinar tots plegats a les Salines i emprendre tot seguit el retorn a Tortosa, ens reunírem amb el grup que des del dia anterior recorria el delta. Pel camí es visitaren encara les turberes de l'Enclusa i es recolliren mostres de turba.

Dia 19 d'abril. Retorn per la costa

S'aprofità el matí per a visitar les principals bel·leses arquitectòniques de la ciutat, entre altres el Museu i Arxiu Municipal, on els visitants foren il·lustrats per l'arxiver i historiador senyor Enric Bayerri, que féu ofrena a cada excursionista d'un exemplar de la seva història de Tortosa en dos volums de més de mil planes. Seguidament, després d'acomiar-nos dels bons amics tortosins que tan gentilment ens acoïlliren, s'emprengué el regres a Barcelona. Passàrem pel coll de Balaguer i ens deturàrem encara a estudiar el pliocèn proper a Campredó, afectat per moviments quaternaris. A migdia es dinà en un restaurant del barri de pescadors de Cambrils, i, després d'una parada llarga i descans a Tarragona, s'arribà a Barcelona a quarts de nou del vespre.

EL TRASLLAT A LA CASA DE CONVALESCENCIA

L'Institut d'Estudis Catalans ha designat ja el nou local que ha d'ocupar la Institució a l'edifici de la Casa de Convalescència de l'ex-hospital de la Santa Creu. Les obres es troben tan avançades que hom confia inaugurar les tasques del curs proper en el nou local que reuneix excel·lents condicions de treball i de capacitat.